

Ē-hiáu Lô-má-jī (LMJ, Tân-ôan-jī)

Sī Hō Á-sī Hok?

Ng Chin-kiū,

Ottawa, Canada

Káu-nî it-kòan ê bó-gí kàu-iòk kin-nî 9 góeh khai-sí sit-si. Tē-hng chē-chē só-chāi khai-sí teh chún-pī kàu-ôan, kàu-chāi kap gián-kiù chòe iú-hāu ê bó-gí kàu-hák hong-hoat. Chin bō-êng. Kàu-iòk pō-tiúⁿ Chan Chi-lóng iáu teh iì-ài Tiong-kok hit-thò Hán-gí pheng-im-hoat. Góa bat chēng-chēng kā siūⁿ, tàu-té ē-hiáu LMJ sī hō á-sī hok?

Sī “hok!”. Tùi 8 hòe iáu bōe jip Jit-jîn Kong-hák-hāu ê sī, góan lāu-bú tī chhù--nih khai-sí kà góa thák LMJ. I sī 18 hòe kè hō chit-ê choh-sit-lâng. Thiaⁿ kóng hit-sī-chūn góan lāu-pē iáh-sī tī Sin-káng Ki-tok Tiúⁿ-ló Kàu-hōe teh chhut-jip. Góan lāu-bú kap góan lāu-pē lóng tī chū-jit-ōh chò lāu-su. Tùi sè-hàn i chiū kà góan 2 hiaⁿ-tī 3 chí-mōai thák kap siá LMJ. I ê kà-hoat chin bō kho-hák-tek, sī chin kán-tan. I tùi Tân-lâm chheh-pâng bé chit-tiuⁿ(m-sī chheh) LMJ ê jī-bó. Hit lāi-bīn ū lóng-chóng ê khò-thêng kap LMJ siá ê kò-sū. B,Ch,Chh,G,H,J,K,Kh,L,M,N,Ng, P,Ph,S,T, Th,Ts; a, e, i, o, u, ɔ, m, ng, phīⁿ-im “n” kap Ke-á koa, “Cháp-liáp ke-nñg hē bí-táu, chit-liáp kòng-phòa iáu chhun 9...téng”. Tùi thâu kàu bōe kap i chò-hóe liām kúi-pái chiū kā kì--khí--lái. Bō būn-tê, ē-hiáu liām chheh-ko. Aū--lái, i thiàu chit-jī, 2 jī, 3 jī, 4 jī, góa mā ē-hiáu thák. Chóng-sī i chai-iáⁿ tiōh tùi thâu thák(liām) chiah thák ē chhut--lái, án-ne góa sī teh liām chheh-ko, bō jīn-jī. Só-í i chiū ēng chit-tiuⁿ chóa ū hiah tōa-tiuⁿ, ē-tàng khàm chêng-āu ê jī, tiong-ng ka chit-khang kiò góa thák chóa-phāng lāi hit-jī. Chiáh-lát! Góa bē-thang tùi thâu liām lâi ioh jī, góa iáh bē jīn-jī, iⁿ-iⁿ ɔhⁿ-ɔhⁿ, ná-chún é-káu hō phang tèng--tiōh, thák(ioh) kah put-táp put-chhit. I chek-hoat góa lóng bō jīn-jī, án-ne bē sái--tit, ài hêng-hoat. I ê hêng-hoat chiū-sī liàm(ká) bák-chiu phôe. Khì hō i liàm kúi-nā-pái chiok m̄ kam-gōan. Góa tōa-hàn ê sī, sòa tiōh kòa bák-kiàⁿ. Múi-pái teh chhit bák-kiàⁿ ê sī, m̄ tam su-iâⁿ, tiōh kā i khòng-gī kóng, to sī sè-hàn ê sī, hō lāu-bú liàm bák-chiu-phôe liàm kah sòa tiōh kòa bák-kiàⁿ--lah. Kong thiòng Má seⁿ sun.

Tī chû-jit-óh lāu-su müi lé-pài mā ū teh kà LMJ. Ū iáⁿ tī chhù-nih góan lāu-bú kā góa ok-pór, tī chû-jit-óh ke chin khùiⁿ-óah. M̄-bián chhin-chhiūⁿ í-gōa hiah-ê gín-á, hō lāu-su kà kah khì-sin ló-miā. Bô tiuⁿ-tī góa sòa ē-hiáu thák bó-gí LMJ. Góa ē-hiáu thák hit-tiuⁿ jī-bó, ē jīn-jī, lóng bô chhò-ngō. Thák kò-sū, sèng-si, sèng-keng. Jit-pún chheh iáu bē-hiáu thák góa chiū ē-hiáu thák LMJ, tong-jiân hit-sî-chūn iáu bōe óh Hôa-gí. Góa ē-hiáu khòaⁿ “thian-lō lèk-thêng”, tong-jiân i-sù m̄-chai pòaⁿ-hāng, kò-sū ê chheh téng-téng. Kám-kak chiâⁿ hiâu-pai. Tī hóe-chhia lāi góa bat teh thák sèng-keng. Hit-chūn ê sèng-keng chóa kāu chin tōa-pún. Góa khah sió-liáp-chí, tióh ài phēⁿ-phēⁿ-chhóan mōh teh thák. Tī piⁿ..á teh khòaⁿ ê tiong-hák-seng tòa āu-bīn chhī-bú chhī-chhuh kóng, “Heh! Hit-ê kâu-sí-gín-á m̄ chiâⁿ-kâu, hiah gâu thák Eng-gí ê chheh.” Góa tī sim-lāi in i kóng, góa m̄-sī teh thák Eng-gí, sī teh thák lín teh kóng ê Tâi-ôan-jī. Siá LMJ sī khì chho-tiong óh Eng-gí ê sî, khai-sí ēng pit siá LMJ. Hit-ê í-chêng sui-jiân iâh bat óh siá, chóng-sī ná teh in-soat pâi-pán chit-jī ûn-ûn-á khek.

Sī “hō?” In-ūi góan lāu-bú bô siū-kòe thé-chè lāi chèng-sek ê Jit-bûn á-sī Hôa-gí kàu-iòk. Tī chhân-chng cha-bór gín-á bô siū kàu-iòk ê ki-hôe. Chò-kang ū hūn, thák-chheh bô hūn. Só-í i lóng bē-hiáu Jit-gí á-sī Hôa-gí. I chí-ū ē-hiáu in pē-bó kà..i ê pē-bó-ōe(Tâi-ôan-ōe). Koh tûi chû-jit-óh óh thák, siá (in-pán-sek) LMJ. I chai i ê kiáⁿ nā tōa-hàn, i-it ê kau-thong hong-hoat chiū-sī ēng LMJ siá-phoe thong-sìn. Tong-jiân hit-chūn iáu bô chhiú-ki tiān-ōe ê hong-piān. Tióh sī án-ne i chin iàu-kín chiong góan 5 ê hiaⁿ-tī chí-mōai tûi sè-hàn chiū kā góan kà LMJ. Góan lāu-pē thák kòe Jit-jîn ê kong-hák-hāu, Jit-gí ē-thong. Chóng-sī āu-lâi lī-khui choh-sit khì Tōa-por-nâ(Tōa-nâ) chò seng-lí ê sî, chû-bûn hòe, siá soeh-siā ê phoe lóng tióh óa-khò tōa-kū(So Thian-sâng, teh khui Sìn-tō Ióh-pâng) thè i siá Hân-jī kap Jit-gí ê phoe. In-uī Tâi-ôan LMJ m̄-sī thong-iōng ê giân-gú.

Góan i-tiūⁿ(Chhòa Chiòh-lîn) châi-seⁿ ê sî ē-hiáu phah kun-thâu, chiap-kut koh ū óh chháu-iòh ê hān-tē-i. I siàu-liân ê sî, nā m̄-sī tī m̄ng-kháu tiâⁿ teh kà lâng phah kun-thâu, chiū-sī khì Sin-káng chhī-tiûⁿ teh tok iòh-thâu-á. I ê iòh-chheh lóng khò àm-kì, iōng koan-chhat kap sit-chè chhái-chip chháu-iòh teh óh. In-ūi i bē-hiáu jīm-hô ê gōa-lâi-gí iâh bē-hiáu Tâi-ôan-jī(LMJ). Hó-ka-chài, i ū chit ê tē jī kiáⁿ(Chú-tin) ēng LMJ chiong só-ū ê chháu-iòh chit-pau chit-pau lóng kā siá chò LMJ lâi hun-bêng. Ióh-chheh iâh ēng LMJ siá--khí--lâi. I kòe-sin liáu-āu Chú-tin chiū chò chháu-iòh-sian. Chiah m̄-bián sit-thôan pô-kùi ê iòh-hng. “Kang-ô chit-tiám

koat, chhe-chú pút-khó soat.” Góa put-sî teh kór-lē i chiong in lāu-pē ê ióh-hng hoat-piáu chhut-lái “chō-hok jîn-kûn”. Tī tiona-hák sî-tâi, nî-khin khah ū ōe kóng, góa siá siōng-chē LMJ ê phoe. Hit-sî ū kúi-nâ ê Bók-su Tiúⁿ-ló ê chû-tê lóng-sî chin hó ê pêng-iú iâh ē-hiáu siá, thák LMJ. Góa kám-kak ēng LMJ siá-phoe koh siá jit-kì chin ū ì-sù. Má-kai Bók-su lâu--lôh--lái ê ji t-kì chiū-sî hit ê lē. Hiah ê phoe kap jit-kì chin khó-sioh chhut-kok liáu-āu m̄-chai i tùi tó-ūi khì--lah. Phah-sng hō lâng bē-khì pau-tang pau-sai.

Tâi-hák chhut-giáp āu, góa khì chit-nî ê Ū-pī Kun-koaⁿ Kun-hùn (tē 3 kî). Góan sî khì Hōng-soaⁿ Ng-pō Liòk-kun Kun-hāu siū-hùn. Ū chit-àm siau-teng liáu-āu chí-tō-ôan kiò góa khì, chhiú thêh chit-tiuⁿ phoe mñg góa khòaⁿ hit lāi-bīn ê bit-má sî teh siá siáⁿ mih? Góa kā chiap kòe-lái khòaⁿ, chiah chai sî góan lāu-bú siá--lái ê phoe. Góa chiū chhut-siaⁿ thák hō i thiaⁿ, in-ūi he sî ēng LMJ siá ê Tâi-ôan ōe. I tong-jiân put-tóng Tâi-ôan ōe. Chí-ū kā góa pháiⁿ kóng, thái bô-ài siá Tiong-bûn á-sî Jit-bûn ê phoe? Góa kā in kóng, chin sit-lé góan lāu-bú chò cha-bó gín-á ê sî bô ki-hōe khì hák-hāu óh Jit-gí á-sî Hôa-gí. I chí-ū ē-hiáu kóng, thák kap siá pē-bó ōe. Chit-chióng ê “phi-lô hong-chà” liáu-āu kiò góa tñg khì khùn. Ū chit-jit i koh tñg-tiöh góa, chit-má sòa tian-tò-péng kā góa kóng, “He to-sî Lô-má-jî.” Tâi-khài i ū khì mñg Sòng Chôan-sêng hiaⁿ, in-ūi i sî góa ê hó pêng-iú kap góa kāng-tüi ê chiàn-iú. Chí-tō-ôan chhiò góan lāu-bú bûn-bông. Góa tī sim lāi in i kóng, sè-kài ū 40 góa ek ê lâng bē-hiáu kóng Hôa-gí, in kiám-sî lóng bûn-bông? Mài o khah bē chhàu-chho.

LMJ pang-chān góa óh chin chē góa-kok gí, chhin-chhiūⁿ Tek-gí, Hoat-gí, Se-pan-gâ-gí, Sôr-liân-gí, Eng-gí kap Kheh-gí téng. Pát-lâng tiöh óa-khò lâng á-sî chhiùⁿ-phìⁿ hoat-im, góa ē-tàng ēng só bat ê LMJ kā chû-im koh piau siaⁿ-tiāu, sùi-sî ē-tàng hòk-sip. Tú-tú chhin-chhiūⁿ Tiuⁿ Hòk-chû I-su só-kóng i ē-tàng ēng LMJ khì óh Gôan-chû-bîn ê ōe-gí. Chit ê kong-hāu góa kâⁿ pô-chèng chin hó, chhiáⁿ lí chhì-iōng khòaⁿ māi.

Góa thiaⁿ chin chē tióng-pòe, tiona-liân lâng á-sî siàu-liân lâng kóng Tâi-ôan-ōe, hoat-im châu-cheng thài chē. Lóng bē-hiáu hun b kap p, d kap t, g kap ch, k kap g. Che m̄-sî Chiúⁿ Uî-bûn teh kóng Tâi-ôan lâng ê khipⁿ-kháu. Ôan-chôan sî Hôa-gí tòa--lái ê chhò-ngō. M-thang hiâm Tâi-ôan-ōe. Tâi-ôan-ōe chiah sî bô án-ni kóng. Tâi-ôan-ōe ū tòk-im, Hôa-gí bô tòk-im lóng sî chheng-im, só-í in teh kóng ê Tâi-ôan-ōe, thiaⁿ tiöh kòai-kòai. Chhin-chhiūⁿ “m̄-chai-iáⁿ” in

chí-ū ē-hiáu kóng “mór châi-iáng”. Tân-ōan-ōe bô m̄-tiōh, sī Pak-kiaⁿ-gí ê chha-chhò. Tân-ōan-lâng chin chió ē-hiáu ēng sún-sùi ê Tân-ōan-ōe tùi-thâu kóng kàu-bóe. Nā m̄-sī chham Hôa-gí chiū-sī tiōh chham í-gōa ê gōa-kok gí chiah ū hoat-tō thang piáu-tát. Sit-châi chin khó-liân kap pi-ai.

Khó-kiàn Tân-ōan su-iàu chèng-tī, keng-chè, kho-ki, hoat-lút, gōa-kau, jîn-khôan, chòk-kûn ê iông-hô, bûn-hòa kap kàu-iók ê hoat-tián, bó-gí(ték-piát sī Hō-ló, Kheh-ka kap Gôan-chū-bîn) tiōh ài phór-phiàn-hòa, tùi sió-ōh, tiong-ōh, kàu tāi-hák tiōh ài bó-gí ê phór-phiàn kàu-iók kúi-nā tang, chiah ē-tàng chiong “ē-hiáu Tân-gú” piàn chò “Hok!”.